

გენდერული უთანასწორობის პრობლემა სამუშაო ადგილებზე

თამთა ქვრივიშვილი, მარიამ ნატრადე¹

¹ჰუმანიტარულ და სოციალურ მეცნიერებათა სკოლა, კავკასიის უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

გენდერი და ეკონომიკის სოციოლოგია, ისევე როგორც სოციალური ცხოვრების ყველა სფერო დაკავშირებულია ერთმანეთთან და თავის მხრივ ეს ყოველივე დაკავშირებულია ბაზრის მუშაობასთან. ბაზარი წარმოადგენს მთავარ ეკონომიკურ მამოძარაველ ძალას, რომელიც განსაზღვრავს ჩვენს ეკონომიკურ კეთილდღეობას. ბაზარზე სამუშაო გადანაწილება უნდა გულისხმობდეს თანაბარ შესაძლებლობებს, როგორც კაცებისთვის ასევე ქალებისთვის. ამ ყოველივეს კი სახელმწიფოსთან ერთად უნდა არეგულირებდეს ეკონომიკური ბაზარი. თუ ბაზარზე გენდერისთვის თანაბარი პირობები იქნება შექმნილი, ეს უფრო მეტ შესაძლებლობას მიცემს ეკონომიკას, რომ განვითარდეს. ამ ყველაფრისთვის კი აუცილებელია გატარდეს სხვადასხვა სოციალური ღონისძიებები, მოხდეს რესურსების თანაბარი გადანაწილება, რაც შექმნის თანაბარ პირობებს ქალებისა და მამაკაცებისთვის. ყველა ორგანიზაციამ უნდა იზრუნოს თანაბარი სამუშაო პირობების შექმნაზე.

საკვანძო სიტყვები: გენდერი, გენდერული უთანასწორობა, ქალთა დასაქმება, დისკრიმინაცია

ციტირება: თამთა ქვრივიშვილი, მარიამ ნატრადე. გენდერული უთანასწორობის პრობლემა სამუშაო ადგილებზე. ჯანდაცვის პოლიტიკა, ეკონომიკა და სოციოლოგია, 2023, 7 (1).

The problem of gender inequality in the workplace

Tamta Kvrivishvili¹, Mariam Natradze¹

¹ School of Humanities and Social Sciences, Caucasus University

Abstract

Gender and the sociology of economics, like all areas of social life, are interrelated and in turn all related to the functioning of the market. The market is the main economic driving force that determines our economic prosperity. The distribution of work in the market should mean equal opportunities for both men and women. The economic market should be regulated together with the state. If equal conditions are created for gender in the market, it will give more opportunities for the economy to develop. For all this, it is necessary to carry out various social measures, to make an equal distribution of resources, which will create equal conditions for women and men. All organizations should take care to create equal working conditions.

Key words: Gender, gender inequality, women's employment, discrimination

Citation: Tamta Kvrivishvili, Mariam Natradze. The problem of gender inequality in the workplace. Health Policy, Economics and Sociology, 2023, 7 (1).

შესავალი

გენდერი და მასთან დაკავშირებული საკითხები აქტუალურია ეკონომიკის სოციოლოგიაში. სამუშაო ადგილებზე გენდერული თანასწორობის პრობლემა გადაუჭრელი რჩება, რაც ხელს უშლის ქვეყნის როგორც დემოკრატიულ, ასევე ეკონომიკურ განვითარებას. გენდერი განისაზღვრება, როგორც სოციალური ფენომენი, რომელიც გულისხმობს ქალსა და კაცს შორის განსხვავებას, არა ბიოლოგიურ, არამედ სოციალური მოცემულობით.

ეკონომიკურ მოქმედება სოციალურად განსაზღვრულია და წარმოადგენს საზოგადოების ცხოვრების შემადგენელ ნაწილს. ეს ყოველივე დაკავშირებულია ეკონომიკური სარგებლის მიღებასთან, ხოლო ამგვარი სარგებელი მიიღება ანაზღაურებად შრომაში ინდივიდების ჩართულობით. ეკონომიკა მოიცავს შინამეურნეობებს, ორგანიზაციებს, რომლებშიც ადამიანები მუშაობენ, ყიდულობენ საქონელს, იღებენ ანაზღაურებას და ჩართულნი არიან ბაზრის მუშაობაში. ბაზარი, თავის მხრივ, გავლენას ახდენს მიმდინარე ეკონომიკურ პროცესებზე.

ნებისმიერ სოციუმში ეკონომიკური საზოგადოება დაკავშირებულია და ორგანიზებულია სქესის მიხედვით. ქალები ანაზღაურებად სამუშაოზე მუშაობის დაწყებისას ძირითადად დასაქმდნენ ისეთ სამსახურებში, რომლებიც შემდგომში განისაზღვრა როგორც ქალის პროფესია. შორმის ბაზარი სქესობრივად იყო სეგრეგირებული, კაცები დომინირებდნენ ყველაზე პრესტიჟულ პროფესიებში: საწარმოო საქმე, ტრანსპორტი, მშენებლობა. ქალები კი დომინირებდნენ ისეთ პროფესიებში როგორცაა: ექთანი, მასწავლებელი და ბიბლიოთეკარი. 1970 წლის შემდეგ პროფესიულმა სქესის სეგრეგაციამ მნიშვნელოვანი შემცირება განიცადა.

კვლევები ადასტურებენ, რომ სეგრეგაციის ინდექსი 1970 წლიდან 2000 წლამდე 68-დან 52-მდე შემცირდა. თუმცა, აღნიშნული საკითხი თითქმის ყველა სამუშაო ბაზარზე დღემდე გადაუჭრელი და პრობლემურია. შორმის ბაზარზე კადრების შერჩევა განისაზღვრება ორგვარად და შესაძლოა ითქვას დისკრიმინაციული კუთხით: პირველი - დამსაქმებლები ეწევიან დისკრიმინაციას ერთნაირი კვალიფიკაციის მქონე მამაკაცებს და ქალებს შორის (ცნობიერად ან არაცნობიერად); მეორე - იყენებენ ისეთი შერჩევის კრიტერიუმებს, რომლებიც გავლენას ახდენს სქესი (Swedberg, 2005).

კულტურული არგუმენტი სეგრეგაციასთან დაკავშირებით გამომდინარეობს სოციალიზაციის პროცესიდან. მარტივად რომ ვთქვათ, კულტურული გარემო ანუ ის კულტურა რომელშიც გვიწევს ცხოვრება, არსებული სოციალური ნორმები და ინსტიტუტები განსაზღვრავს ქალებისა და კაცების ინტერესებსა და მისწრაფებებს. ეს ყოველივე კი საბოლოოდ განსაზღვრავს მიდრეკილებას სხვადასხვა სამსახურებისკენ, რაც ჯერ კიდევ სკოლის ასაკიდან იწყება. კულტურულმა გარემომ შესაძლოა მთლიანად განსაზღვროს ადამიანის პროფესია, სქესის მიუხედავად.

დღეს საქართველოში ნათლად იკვეთება გენდერული სხვაობები, რომელზეც კულტურა და უშუალოდ ოჯახი ახდენს გავლენას; მაგალითად, არაერთი შემთხვევა გვხვდება ისეთი როდესაც უნივერსიტეტში ჩაბარებისას გოგოებს მშობლები ურჩევენ, რომ „ქალური“ პროფესია (მაგ., მასწავლებელი, ფარმაცევტი) აირჩიოს. მნიშვნელოვანი ფაქტია ასევე სხვადასხვა საიტებზე გამოცხადებული ვაკანსიები, რომლებშიც აშკარად წერენ, რომ ეძებენ მამრობითი სქესის წარმომადგენელს ან პირიქით. ეს დისკრიმინაციის ერთ-ერთი ყველაზე ნათელი გამოვლინებაა.

სამუშაოსთვის „შესაბამისი სქესი“ - ტერმინმა შესაძლოა ძლიერად შეუწყოს ხელი სეგრეგაციას. მაგალითისთვის, დამსაქმებლებს სჯერათ, რომ მნიშვნელოვანია ბავშვებთან იმუშაონ ქალებმა, რადგან მათ აქვთ ერთგვარი შიში, რომ კაცები მოძალადეები არიან და რომ მათ უფრო „კაცური“ სამსახური შეესაბამებათ. თუმცა, არაერთი მაგალითი გვაქვს, როდესაც დაქირავებული ქალი ძიძები ძალადობენ ბავშვებზე. რეალობა კი სულ სხვაა, კაცებს ისევე შეუძლიათ ბავშვის მოვლა და სახლის საქმეების შესრულება, როგორც ქალებს. ხოლო ქალებს ისევე შეუძლიათ ფიზიკურად მძიმე სამუშაოს შეესრულება როგორც კაცებს. ასეთი რწმენა გავლენას ახდენს სამუშაოზე კადრების დაქირავებასთან დაკავშირებით. ეს ყველაფერი კი კულტურის მაგალითია, რომელიც გავლენას ახდენს სეგრეგაციაზე, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს ქალების შევიწროება მამაკაცის სამუშაოებზე და პირიქით (Swedberg, 2005)

მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანურ კაპიტალში დიდი როლი ენიჭება განათლებას, მასზე არასოდეს გაკეთებულა აქცენტი გენდერული უთანასწორობის ახსნისას, რადგან ბევრ

ქვეყნებში ქალები და მამაკაცები იღებენ განათლებას მსგავსი რაოდენობით. გენდერის შემთხვევაში, ადამიანური კაპიტალის თეორეტიკოსები ცდილობდნენ აეხსნათ, თუ რატომ ირჩევდნენ ქალები და მამაკაცები ერთნაირი განათლების მიღებისას სხვადასხვა სფეროს. ერთი შეხედვით, ძნელი წარმოსადგენია ვიფიქროთ ფულთან დაკავშირებულ მოტივზე, რომელიც ქალებს „ქალური“ სამუშაოს არჩევს უბიძგებს. ზოგი მკვლევარის მტკიცებით, ქალები ცდილობენ აირჩიონ ისეთი სამუშაო, რომ უფრო მეტი დრო დარჩეთ საოჯახო საქმეებზე. სქესობრივი სხვაობა ანაზღაურებაში აიხსნება ძირითადად ორი ფაქტორით: ქალების მიერ შვილების აღზრდაზე პასუხისმგებლობით, რაც ქმნის ქალების დაბალანაზღაურებად სამუშაოებზე სეგრეგაციას. როგორც არ უნდა იყოს სეგრეგაციის მიზეზები, ის დაკავშირებულია ანაზღაურების სხვაობასთან, რადგან ძირითადად ქალების სამუშაოებში საშუალოდ ნაკლებს იხდიან, ვიდრე ძირითადად მამაკაცების სამუშაოებში (Folbre, 2005).

ქალთა შრომის გაუფასურების ერთ-ერთი მაგალითია “ზრუნვის სამუშაოს” გაუფასურება - როგორცაა ბავშვზე ზრუნვა, სწავლება, ჯანდაცვის სერვისების უზრუნველყოფა, კონსულტაცია და ა.შ. უნდა აღინიშნოს, რომ პასუხისმგებლობა ამგვარ სამუშაოზე უფრო მეტია, თუმცა მაინც დაბალანაზღაურებადია (Swedberg, 2005).

ეკონომიკური ბაზარი ზემოთ აღნიშნულ პრობლემებს ვერ არეგულირებს, რაც ნათლად აისახება პროფესიულ გადანაწილებაში. კერძოდ, ჩვენი ქვეყნის და არა მარტო ჩვენი ქვეყნის მაგალითზე ქალები ძირითადად დასაქმებულნი არიან, როგორც მასწავლებლები, დიპეტი, ფარმაცევტები, ბიბლიოთეკარები, მკერავები და ა.შ. სამუშაო ბაზარი განისაზღვრება ორი პოლუსით - „ქალური სამსახური“, რომელიც ხშირ შემთხვევაში ასოცირდება არაფიზიკურ შრომასთან და ამავდროულად დაბალანაზღაურებასთან. ხოლო მეორე პოლუსი - „მამაკაცური სამსახური“, სადაც ძირითადად იგულისხმება მეტ-ნაკლებად ფიზიკური შრომა და მეტი ანაზღაურება, ვიდრე ქალების შემთხვევაში. ეს ყოველივე განპირობებულია სოციალური გარემოთი, სადაც ცხოვრება გვიწევს.

საქართველოში საზოგადოებრივ ტრანსპორტს ძირითადად მამაკაცები მართავენ. შესაბამისად, ადგილი აქვს სამუშაო ადგილზე ქალთა დისკრიმინაციას. გარდა ამისა, კიდევ ერთი ნათელი მაგალითია გენდერული უთანასწორობა პოლიტიკაში, რომელიც სულაც არ არის ახალი ფენომენი. ეს ტენდენცია უძველესი დროიდან მოდის და დღევანდელ პოლიტიკას და პარლამენტის სხდომებსაც თუ გადავხედავთ სურათი მეტად აშკარაა. ანალოგიური მდგომარეობაა საქართველოს ეკონომიკურ ბაზარზე. გავრცელებული სტერეოტიპული შეხედულება იმის შესახებ, რომ კაცებს „მათემატიკური ტვინი“ და „ტექნიკური შესაძლებლობები“ აქვთ ქალებთან შედარებით, მათ თითქოს პრიორიტეტულ მდგომარეობაში აყენებს. ეკონომიკურ ბაზარზე კაცთა სიჭარბეა. მსხვილი ბიზნესის მფლობელები და მმართველები კაცები არიან. ამგვარი რეალობა კი მნიშვნელოვნად აკნინებს ქალთა როლს აღნიშნულ პოზიციებზე, მაშინ როცა სხვა ქვეყნის მაგალითებზე დაყრდნობით ქალები საკმაოდ წარმატებული ბიზნესმენები არიან, ხოლო მათ მიერ წარმოებულ ბიზნესებს კი წვლილი შეაქვთ ქვეყნის განვითარებაში.

პანდემიის პირობებში აღნიშნული პრობლემა უფრო ნათლად გამოიკვეთა. ბაღებისა და სკოლების დროებით შეჩერებამ გამოიწვია ის რომ, ქალები უფრო მეტ დროს ატარებდნენ სახლში და უფრო მასიურად გადავიდნენ ონლინ მუშაობაზე, რამაც დიდი გავლენა იქონია გლობალურ ეკონომიკურ სისტემაზე. კვლევებით დგინდება, რომ წყვილებს შორის, სადაც ქალები უფრო მეტს გამოიმუშავებდნენ, ვიდრე მამაკაცები, ქალები მაინც მეტ საოჯახო საქმეებს ასრულებენ ვიდრე კაცები. ზოგიერთი კვლევა აჩვენებს, რომ ქალებმა საოჯახო სამუშაოები ბევრად უფრო შეამცირეს, თუმცა, ბავშვზე ზრუნვა მაინც დიდწილად ქალების პასუხისმგებლობაა.

საქართველოს პარლამენტმა მიიღო გენდერული თანასწორობის კონცეფცია. მთავრობა აქტიურად საუბრობს საქართველოს საკანონმდებლო ბაზის მიახლოებაზე ევროპულ კანონმდებლობასთან, ხოლო საქართველოს შრომის კოდექსის მიხედვით “დასაქმებულს თავისი მოთხოვნის საფუძველზე ეძლევა შევსებულება ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო 477 კალენდარული დღის ოდენობით. ოფიციალურად საქართველოში არსებობს დემოკრატიული და სოციალურად თანასწორი საზოგადოების ფორმირების პოლიტიკური ნება,

მაგრამ ქვეყანაში მიმდინარე სოციალური და პოლიტიკური ცვლილებები ვერ უზრუნველყოფენ დემოკრატიული ფასეულობების რეალიზაციას. ქალთა მონაწილეობა ქვეყანაში პოლიტიკური და ეკონომიკური გადაწყვეტილებების მიღებისას კვლავ ნომინალურია. სახელმწიფო მართვის სხვადასხვა დონეზე ვერ ხორციელდება გენდერული თანასწორობის პოლიტიკა. სიღარიბის გამო იკლო შობადობის რიცხვმა. ხშირია ეკონომიკური პრობლემების გამო ოჯახების დანგრევა. იზრდება მართხელა დედების რიცხვი. აუცილებელია აღინიშნოს ქალთა შრომითი ემიგრაციის ინტენსიური ზრდა, რაც მნიშვნელოვნად ცვლის ოჯახის სტრუქტურასა და გენდერულ ფუნქციებს (არველაძე, 2009).

აუცილებელია პოზიტიური გადაწყვეტილებები იქნას მიღებული ქალთა წასახალისებლად და მათ აქტიურად ჩასართველად ეკონომიკურ სექტორში. საგულისხმოა, რომ საქართველოში დღესდღეობით არსებობს პოზიტიური ტენდენცია ქალების მიერ სტარტაპებისა და საოჯახო ბიზნესების შესახებ. ძალიან ბევრი მათგანი ცდილობს ამ გზით თავი დაიმკვიდროს უფრო დიდ ბაზრებზე.

შესაძლებელია სოციალური თანასწორობის სიცოცხლის საწყისი ეტაპებიდან უზრუნველყოფა. ეს უნდა მოხდეს ჯერ კიდევ სოციალიზაციის იმ პროცესში, როდესაც ბავშვი გადის თამაშის ეტაპს. ისევე როგორც გოგონებს, ასევე ბიჭებს უნდა ვასწავლოთ, რომ მოაწესრიგონ თავიანთი ნივთები, მოიწესრიგონ საკუთარი თავი. ეს ყველაფერი სამომავლოდ მოგვცემს იმის შესძლებლობას, რომ როგორც ქალები ასევე კაცები იყვნენ თანაბარ პირობებში, ეს იქნა სახლის დალაგება, ბავშვების მოვლა თუ სხვა.

ამგვარად, გენდერი და ეკონომიკის სოციოლოგია, ისევე როგორც სოციალური ცხოვრების ყველა სფერო დაკავშირებულია ერთმანეთთან და თავის მხრივ ეს ყოველივე დაკავშირებულია ბაზრის მუშაობასთან. ბაზარი წარმოადგენს მთავარ ეკონომიკურ მამოძრავებელ ძალას, რომელიც განსაზღვრავს ჩვენს ეკონომიკურ კეთილდღეობას. ბაზარზე სამუშაო გადანაწილება უნდა გულისხმობდეს თანაბარ შესაძლებლობებს, როგორც კაცებისთვის ასევე ქალებისთვის. ამ ყოველივეს კი სახელმწიფოსთან ერთად უნდა არეგულირებდეს ეკონომიკური ბაზარი. თუ ბაზარზე გენდერისთვის თანაბარი პირობები იქნება შექმნილი, ეს უფრო მეტ შესაძლებლობას მიცემს ეკონომიკას, რომ განვითარდეს. ამ ყველაფრისთვის კი აუცილებელია გატარდეს სხვადასხვა სოციალური ღონისძიებები, მოხდეს რესურსების თანაბარი გადანაწილება, რაც შექმნის თანაბარ პირობებს ქალებისა და მამაკაცებისთვის. ბაზრის როლი კი აქ უფრო მეტად უნდა გამოიკვეთოს, ყველა ორგანიზაციამ თუ კომპანიამ უნდა იზრუნოს იმაზე რომ შექმნას სამუშაო ადგილას თანაბარი პირობები, ვინაიდან ამას მხოლოდ სახელმწიფო ვერ გააკონტროლებს.

მნიშვნელოვანია ამ პროცესში საზოგადოების ჩათულობაც. საზოგადოებაში არსებულმა კულტურამ არ უნდა მოახდინოს გავლენა საერთო ფონზე, ინდივიდებმა ეს თავად უნდა გაითავისონ, რომ სამუშაო ადგილას ყველა ყველას თანასწორია. საგულისხმოა აგრეთვე ანაზღაურების საკითხი, როცა ერთი და იგივე ადგილას მომუშავე ქალების ხელფასი დაბალია ვიდრე მამაკაცების, მაშინ როცა მსოფლიო მასშტაბით აღიარებულია, რომ „სახლის შრომაც“ შრომაა და არანაკლებ რესურსს მოითხოვს. ზრუნვის ეკონომიკა ეკონომიკური ბაზრის ერთ-ერთი მთავარი ნაწილია, ის იგივე არაფორმალური შრომაა, ამ პროცესში ძირითადად ქალები არიან ჩართული. ეს ერთ-ერთი ყველაზე დიდი ეკონომიკური ძალაა. თუმცა, მდებარეობითი სქესის წარმომადგენლები ძირითადად ამაში ანაზღაურებას არ იღებენ. სახელმწიფოები ამ ყველაფერში ძალიან დიდ ეკონომიკას აკეთებენ, რის შედეგადაც ქალებს ართმევენ იმის შესაძლებლობას, რომ მეტს მიაღწიონ და უფრო მეტად განვითარდნენ.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Folbre E. (2005). Gender and Economic Sociology. Princenton Univeristy press. Princenton Oxford.
2. Swedberg NJ. (2005). The Handbook of Economic Sociology (Second edition). Princenton University press. Princenton and Oxford.
3. არველაძე ნ. (2009). გენდერი და ეკონომიკა.